

Tillsyn av förskolor och skolor

Bräcke och Ånge kommuner

- slutrapport

Bakgrund

Bygg- och miljöförvaltningen har under 2022–2023 utfört tillsyn med fokus på städning (smittskydd), ventilation och rökförbud, på samtliga förskolor och skolor i Bräcke och Ånge kommuner. Totalt omfattades 24 verksamheter av tillsynen, 13 förskolor och 11 skolor.

Förskolor och skolor är anmälningspliktiga hälsoskyddsverksamheter enligt miljöbalken (1998:801). Verksamheterna är skyldiga att fortlöpande utföra egenkontroll av verksamhetens miljö- och hälsorisker samt dokumentera egenkontrollen. Bygg- och miljöförvaltningen utför tillsynen enligt miljöbalken och för denna tillsyn betalar varje förskola och skola en årlig fast tillsynsavgift.

Folkhälsomyndigheten har pekat ut städning, med inriktning på smittskydd som en särskild prioriterat för tillsyn på förskolor och skolor i hela landet. Vid tillsynen ingick till viss del även frågor som omfattar hygien och smittskydd samt tillsyn av ventilation. Ventilationen är viktig i sammanhanget för att ventilera bort föroreningar och smittoämnen inomhus i lokalen.

Vid denna tillsyn utfördes även tillsyn av rökförbudet som gäller på förskolor och skolor och tillhörande utelekplatser och skolgårdar samt hela verksamhetsområdet.

Folkhälsomyndigheten och Länsstyrelsen har pekat ut behovet av tillsyn av rökfria skolgårdar i syfte att göra rökningen mindre synlig så att färre barn och unga börjar röka. Rökförbudet på skolor och förskolor gäller enligt tobakslagstiftningen sedan 1994.

Tillsynsinsatsen

Bygg- och miljöförvaltningen informerade verksamhetsutövaren skriftligen om tillsynsbesöket, lämnade tillsynsvägledning och förslag på tillsynstid samt checklista med frågor att besvara vid tillsynsbesöket.

Tillsynsbesöket varade mellan 2-3 timmar och inkluderade genomgång av frågor i checklistan samt rundvandring i verksamhetens lokaler. Uppföljning och redovisning av kvarstående anmärkningar från föregående tillsynsbesök som genomfördes 2016–2017 har också skett.

Efter tillsynsbesöket fick verksamheterna en inspektionsrapport med anmärkningar att följa upp på egen hand utifrån verksamhetsutövarens egenkontrollansvar. Samtliga anmärkningar kommer följs upp senast nästkommande tillsynsbesök, om ca 3 år.

Vid risk för olägenhet för människors hälsa har anmärkningarna lett till direkt uppföljning med krav på utförande av undersökning och redovisning av försiktighetsåtgärder. Totalt skapades 9 ärenden för direkt uppföljning.

Bräcke
kommun

Ånge
kommun

Tillsynen avslutas med denna rapport som skickas till berörda förskolor och skolor, byggnadsförvaltare och till bygg- och miljönämnden för Bräcke och Ånge kommuner.

Förbättrade rutiner för egenkontroll

Efter utförd tillsyn ser bygg- och miljöförvaltningen att flertalet förskolor och skolor har fått anmärkningar på samma punkter. Det finns ett behov att skriftligen förtydliga vilka krav som verksamheterna bör kunna uppfylla. Varje verksamhet ansvarar för att se över punkterna nedan och vid behov förbättra verksamheten rutiner för egenkontroll.

Frågorna är utvalda från checklistan som användes som underlag vid tillsynsbesöket och visar på områden där flertalet verksamheter fick anmärkningar.

Anmärkningar på städning

Vilka lättåtkomliga ytor städas dagligen?

I rum som används dagligen bör lättåtkomliga ytor städas enligt Folkhälsomyndigheten och för att förhindra att yttlig damm lägger sig på ytor. Synligt och yttligt damm kan virvla upp i inomhusluften och vid inandning orsaka ökade inflammationer i kroppen enligt påvisad forskning (källa Folkhälsomyndigheten). Exempel på lättåtkomliga ytor menas till golv, bord, bänkar, stolar, hyllor, fönsterbrädor m.m.

Råd!

- Se över vilka ”dammfällor” som finns i lokalen d.v.s. ytor som är svårstädade, belamrade med föremål och där det finns risk att yttligt damm blir liggande samt försök minska/undvika dessa dammfällor.
- Kontrollera att den skriftliga städrutinen definierar vilka lättåtkomliga ytor som ska städas dagligen och att den även omfattar smittspridningsytor, det vill säga ytor som många människor tar på, exempelvis dörrhandtag och lysknappar.

Hur ofta sker rengöring av textila mattor, stoppade möbler?

Stoppade möbler till exempel soffor och textila mattor bör dammsugas dagligen för att motverka att damm och allergener från pälsdjur samlas och orsakar allergiska besvär. Textilier fångar lätt upp partiklar som finns på personliga kläder, strumpor. Små allergena partiklar är inte synliga för ögat.

Råd!

- Förbättra rengöringen av textila material som många personer nyttjar dagligen, såsom soffor och textila mattor inomhus och glöm inte att uppdatera städrutinen.
- Se särskilt över myshörnorna och platser där barn gärna vill vara och brukar samlas.

Bräcke
kommun

Ånge
kommun

- Om förskole- och skolpersonal delar på ansvarar för rengöring av textilier så är det lämpligt att ta fram en skriftlig städrutin, som beskriver vad, när, hur och vem som ansvarar för städningen.

Hur ofta rengörs hall- och entrémattor?

En entrématta syftar till att stoppas smutsen utifrån så att denna inte dras med vidare in i lokalen och försvårar städningen. Entrémattan ska även kunna suga upp fukt och motverka blöta och hala entrégolv. Entrémattor som nyttjas av många människor och dagligen bör rengöras dagligen. Lämplig städmetod är dammsugning med dammsugare som har ett effektivt filter eller centraldammsugning. Entrémattor bör också tvättas regelbundet.

Råd!

- Införskaffa entrémattor inomhus vid ingångar.
- Se över entrémattornas skick och byt ut gamla entrémattor som tappat sin uppsamlade förmåga.
- Förbättra rengöringen av entrémattor och uppdatera städrutinen.

Hur ofta rengörs leksaker?

Leksaker och redskap som många barn nyttjar bör regelbundet rengöras. Föremålen kan behöva rengöras olika ofta beroende på hur de används till exempel föremål som sugts på eller svettas ned bör rengöras direkt efter användning. Vid smittoutbrott är det lämpligt att ta bort vissa föremål eller rengöra oftare.

Råd!

- Gå igenom vilka föremål som finns tillgängliga för barnen/eleverna, t.ex. leksaker, gymnastikredskap och se till att samtliga föremål någon gång blir rengjorda och omfattas i städrutinen. Beskriv även rengöringsmetod.
- Kassera trasiga föremål eller föremål som är svåra att rengöra.
- Kan barnen/eleverna själva rengöra föremål/redskap efter användning?
- Se till att städrutinen beskriver verksamhetens utökade städrutiner när det finns stor risk för smittspridning.

Hur rengörs olika typer av golv?

Om verksamheten har olika typer av golv krävs olika rengöringsmetoder och olika golvvård, anpassat till golvtypen. Felaktig rengöringsmetod eller avsaknad av golvvård kan göra att golvet fortare slits och behöver bytas ut eller ge upphov till hälsobesvär, lukter och partiklar. Även golv som rengörs och vårdas väl, har ett bäst före datum. Golv tillverkare vet mer.

Råd!

Bräcke
kommun

Ånge
kommun

- Vid tveksamhet, rådfråga fastighetsägaren om vad ni har för typ av golv och golvens ålder.
- Kontrollera att den skriftliga städrutinen/städanvisningen anger lämplig rengöringsmetod.

Hur rengörs skötbord?

På förskolor delar personal på ansvaret för blöjbyten och rengöring av skötbord samt hantering av blöjavfall. Hygien- och smittskyddsrutiner är särskilt viktig vid blöjbyten för att hindra smittspridning. Ytor som förorenats av smittoämnen behöver rengöras mekaniskt med ett alkaliskt rengöringsmedel först för att lösa upp fett, och därefter med ytdesinfektionsmedel. Användning av engångsmaterial är viktigt och rengöring av skötbädd efter varje användare. Personalen behöver ha en god handhygien vid blöjbyten och skriftliga anvisningar bör finnas för handtvätt, användning av handsprit och skyddshandskar.

Råd!

- Kontrollera att verksamheten har en skriftlig anvisning för blöjbyten, som inkluderar personalens handhygien och rengöring av skötbädd samt hantering av blöjavfall.
- Kontrollera att rutinen ovan sitter uppsatt och synligt vid skötbädden.

Hur upplevs städbarheten?

Städningen ska kunna utföras enkelt och smidigt av den som ansvarar för städningen. Är det enkelt att städa blir städresultatet oftast bättre. Städansvariga ska ha förutsättningar för att uppfylla sitt städansvar. Städansvariga besitter kunskap om vad det finns för svårigheter och brister i städningen och kan bidra med sin kunskap om hur städbarheten kan förbättras.

Råd!

- Kontrollera vad det finns för brister som försvårar städningen och för ansvariga att följa skriftliga städrutiner.
- För dialog med städansvariga om hur städbarheten i lokalerna kan förbättras.

Anmärkningar på ventilation

Finns aktuell OVK? Är den godkänd?

Fastighetsägaren ansvarar för att kontrollera fastighetens ventilationssystem regelbundet med hjälp av en behörig besiktningsman, så kallad obligatorisk ventilationskontroll (OVK). I skolor och förskolor ska ventilationssystemet kontrolleras vart tredje år oavsett typ av ventilationssystem.

Ansvaret för kontroll av ventilationen på förskolan/skolan är ofta delat mellan verksamheten och fastighetsägaren. Vid delat ansvar ska det finnas en tydlig och skriftlig ansvarsfördelning.

Bräcke
kommun

Ånge
kommun

Verksamheten är ytterst ansvarig för att verksamheten i sig inte medför risk för olägenhet för människors hälsa. Verksamheten ansvarar för att säkerställa att ventilationen i lokalerna fungerar tillfredställande och att eventuella ventilationsbrister åtgärdas.

Råd!

- Se till att senaste OVK alltid finns tillgängligt i verksamheten.
- Se till att få information från fastighetsägaren om resultatet av ventilationskontrollen.
- Kontrollera om anslag från senaste OVK finns uppsatt.

Har luftflödesmätningar gjorts?

Ventilationen måste alltid vara anpassad efter verksamheten och personbelastningen. En godkänd OVK innebär att ventilationen fungerar som det var tänkt när systemet togs i bruk. Om ventilationen i ett klassrum från början är dimensionerad för att klara en belastning på 18 personer och det istället nu vistas 32 personer i rummet räcker inte ventilationen till och luften blir dålig.

Råd!

- Se till att det finns utförda luftflödesmätningar för alla utrymmen där barn/elever nyttjar. Samråd med fastighetsägaren.

Finns det uppgift om hur många personer som är lämpligt att vistas i lokalerna?

Verksamheten ansvarar för att veta hur många personer som ventilationen räcker till för. Enligt Folkhälsomyndighetens riktvärden bör uteluftsflödet (även kallat tilluftsflöde) inte understiga 7 l/s per person med ett tillägg på minst 0,35 l/s per m² golvarea, för att få bra ventilation.

Av luftflödesprotokollet kan man hämta uppgifter om uppmätta tilluftsflöden för samtliga utrymmen. För att räkna ut personbelastningsantal behöver man även veta kvadratmeterytan för respektive utrymme. För informationen vidare till personal som kan planera verksamheten utifrån ventilationens kapacitet.

Råd!

- Beräkna personbelastningen för olika rum i lokalen, ta hjälp av fastighetsägaren.
- Sätt upp en skriftlig notis vid dörrpost om maximal personbelastning för olika utrymmen.
- Om luften upplevs otillräcklig i särskilda rum rådgör med fastighetsägaren och vidta tillfälliga åtgärder, fördela om/minska antalet personer som vistas i rummet, vädra effektivt innan och efter stora samlingar (korsdrag 5 minuter).

När startar och stannar ventilationen?

Bräcke
kommun

Ånge
kommun

Ventilationen ska fungera tillfredställande när verksamheten nyttjar lokalen. Om ventilationen är avstängd under natten så finns det ett behov av att sätta på ventilationen ca 2 timmar innan verksamhetens start så att all gammal luft från natten har vädrats ut. Möbler, golv, material i byggnaden avger partiklar som kan verka irriterande. Luften ska kännas frisk och syrerik från start. Tidiga städpersonal ska också ha tillgång till bra luft.

Råd!

- För en dialog med fastighetsägaren om vilka tider som är rimliga för verksamheten, ta hänsyn till eventuell tidig städpersonal, kvällsmöten.

Hur ofta utförs service på ventilationen?

Fastighetsägaren ansvarar vanligtvis även för underhåll av ventilationen. Underhåll omfattar bland annat kanalrensning, byte av tilluftsfilter, justering av luftflöden och åtgärder av brister som noterats i samband med ventilationskontrollen.

Råd!

- Ta reda på fastighetsägaren egenkontrollrutiner för skötsel och underhåll av ventilationssystemet
- Inhämta information från fastighetsägaren om utfört underhållsarbete, avhjälpande av brister och fel.

Anmärkningar på rökförbud

Informeras skolan/barnomsorgen tydligt om rökförbudet genom skyltning?

Rökförbud gäller i lokaler för barnomsorg och skola samt på skolgårdar och på motsvarande områden utomhus vid förskolor och fritidshem. Tobak och annan liknande tobaksrökning är hälsoskadlig och barn och unga bör inte utsättas för tobaksrök eller passiv rök.

Verksamheten är skyldig enligt tobakslagen att tydligt informera om rökförbudet genom skyltning och ska vid behov ingripa med information och tillsägelser. Om någon trots tillsägelse röker där rökning inte är tillåten, får denne avisas. Elever får dock ej avisas men det kan finnas andra sätt att gå vidare. Samtal med föräldrar och skriftlig avtal med den rökande elev om att följa skolans policy, rökförbudet på skolan.

Råd!

- Kontrollera att det finns skyltning om rökförbudet vid lämpliga platser såsom tillträde/ingångar till verksamheten.
- Observera att rökförbudet gäller alla typ av rökning även vipes, vattenpipa.
- Se till att verksamheten har en tydlig skriftlig rutin som tillämpas vid överträdelser av rökförbudet, informera berörd personal om denna.

Hur hanteras överträdelser av rökförbudet?

Bräcke
kommun

Ånge
kommun

Verksamheten får inte hänvisa rökare till en särskild plats utanför verksamhetsområdet, ställa ut askkoppar. Rökare bör få information om kommunens förebyggande arbete (program för ANDTS) och erbjudas hjälp med rökavvänjning. Om det finns personal inom verksamheten som röker är det lämpligt att verksamheten vidtar försiktighetsåtgärder för att minska effekterna av tredjehands-rökning, det vill säga den rök som sätter sig i kläder, hud och hår.

Råd!

- Om tillsägelser inte hjälper, vidta ytterligare åtgärder enligt verksamhetens skriftliga rutin för kontroll av rökförbud. Följ upp!
- Ge skriftlig information till elever och föräldrar om innebörden av rökförbudet, informera även om konsekvenser om rökförbudet överträds i syfte att säkerställa en rökfri skola.

Upplysning

Bygg- och miljöförvaltningen utgår från Folkhälsomyndighetens tillsynsvägledande allmänna råd för förskolor och skolor vid tillsyn, se nedan.

Allmänna råd om städning i skolor, förskolor, fritidshem och öppen fritidsverksamhet, FoHMFS 2014:19

[Folkhälsomyndighetens allmänna råd om städning i skolor, förskolor, fritidshem och öppen fritidsverksamhet FoHMFS 2014:19 — Folkhälsomyndigheten \(folkalsomyndigheten.se\)](#)

Allmänna råd om ventilation, FoHMFS 2014:18

[Folkhälsomyndighetens allmänna råd om ventilation FoHMFS 2014:18 — Folkhälsomyndigheten \(folkalsomyndigheten.se\)](#)

Om hygien och objektburen smitta

[Tillsynsvägledning om hygien och objektburen smitta – Förebyggande hälsoskyddstillsyn — Folkhälsomyndigheten \(folkalsomyndigheten.se\)](#)

Lag (2018:2088) om tobak och liknande produkter

[Lag \(2018:2088\) om tobak och liknande produkter | Sveriges riksdag \(riksdagen.se\)](#)

Bräcke
kommun

Ånge
kommun

Informationsbroschyrer riktade till förskolor och skolor, fastighetsägare

Folkhälsomyndigheten har gett ut nedan informationsbroschyrer för förskolor, skolor och fastighetsägare, se länkar nedan till Folkhälsomyndighetens hemsida, www.folkhalsomyndigheten.se

Om egenkontroll av inomhusmiljön i skolan och förskolan

[Egenkontroll av inomhusmiljön i skolan och förskolan – Till dig som driver en skola eller förskola — Folkhälsomyndigheten \(folkhalsomyndigheten.se\)](#)

Om städning i skola och förskola

[Städning i skola eller förskola – Till dig som är verksamhetsutövare och driver en skola eller förskola — Folkhälsomyndigheten \(folkhalsomyndigheten.se\)](#)

Om smitta i förskolan

[Smitta i förskolan – en kunskapsöversikt — Folkhälsomyndigheten \(folkhalsomyndigheten.se\)](#)

Om rökfria skolgårdar

[Rökfria skolgårdar – skolan kan göra skillnad — Folkhälsomyndigheten \(folkhalsomyndigheten.se\)](#)

Om fastighetsägarens ansvar för egenkontroll av inomhusmiljö

[Fastighetsägarens ansvar för egenkontroll av inomhusmiljö – Till dig som är fastighetsägare — Folkhälsomyndigheten \(folkhalsomyndigheten.se\)](#)

Bräcke
kommun

Ånge
kommun